

Wstęp do Tradycyjnej Medycyny Chińskiej dla pacjentów Gabinetu Terapii Komplementarnych

Spis treści

1. Wstęp	2
2. Podstawy Tradycyjnej Medycyny Chińskiej.....	2
3. Definicje podstawowych pojęć.....	3
4. Historia medycyny chińskiej obecnie zwaną Tradycyjną Medycyną Chińską....	4
5. Transfer medycyny chińskiej do Europy.....	7
6. Medycyna Chińska w Polsce.....	8
7. TMCh jako medycyna holistyczna.....	10
8. Akupunktura - podstawowe zagadnienia.....	11
9. Zakończenie.....	16

1. Wstęp

Terapie niekonwencjonalne zyskują coraz większą popularność w Polsce, co niesie ze sobą powstawanie nowych gabinetów terapeutycznych i poszerzanie wiedzy na temat dbania o zdrowie na różne sposoby. Osoby, które są otwarte na nowe doświadczenia i inne metody leczenia niż te, które oferuje medycyna akademicka (oficjalna, kliniczna), często zwracają się ku sposobom, które są stosunkową nowością w Polsce, ale są sprawdzonymi i skutecznymi metodami w innych kręgach kulturowych. Jedną z nich jest terapia akupunkturą, która wchodzi w ramy Tradycyjnej Medycyny Chińskiej (TMCh).

2. Podstawy Tradycyjnej Medycyny Chińskiej

Pierwszą książką, którą zaleca się przeczytać zainteresowanym metodami leczenia z kręgu Tradycyjnej Medycyny Chińskiej, jest jej czołowy traktat a zarazem jedno z najważniejszych klasycznych dzieł taoizmu „Kanon Medycyny Chińskiej Żółtego Cesarza - *Neijing Suwen*”. Dzieło to zawiera w sobie wszystkie podstawowe informacje na temat świata, człowieka i leczenia według TMCh. Jak można przeczytać na stronie wydawnictwa oferującego polskie tłumaczenie książki: *Kanon medycyny chińskiej Żółtego Cesarza to najstarsze w dziejach ludzkości klasyczne dzieło medyczne spisane już od IV w p.n.e. Tak jak Hipokrates z Kos (460–377 p.n.e.) uważany jest za ojca medycyny europejskiej, tak Huang Di zwany Żółtym Cesarzem, uznawany jest za prekursora medycyny Wschodu.*¹

Kanon spisany jest w formie dialogów między cesarzem Huang Di i jego lekarzem Qi Bo. W pierwszym rozdziale zatytułowanym: „Uniwersalna prawda”, cesarz zadaje pytanie o przyczyny starzenia się i chorowania ludzi, gdyż kiedyś żyli oni po sto lat a teraz dożywają jedynie pięćdziesięciu. Lekarz odpowiada: *W przeszłości ludzie praktykowali tao - drogę życia. Uważali, że przemiana energii we wszechświecie jest wyrazem równowagi yin i yang. [...] Ludzie odżywiali się wtedy w zróżnicowany sposób i jadali o stałych porach. Wstawali i udawali się na spoczynek o określonej godzinie. Unikali przeciążenia ciała i umysłu oraz zachowywali umiar. Dbali o dobrostan ciała i umysłu, nie więc dziwnego, że dożywali tak sędziwego wieku.*²

Jak można zauważyć już w trzecim tysiącleciu przed naszą erą zaobserwowano, że harmonia i spokój są bardzo pożądane. Dbano o siebie i rozumiano prawa rządzące wszechświatem.

W dalszej części traktatu, Qi Bo wyjaśnia, dlaczego ludzie zaczęli szybciej umierać i chorować: *A dziś ludzie żyją inaczej. Piją wino jak piję się wodę i ulegają zgubnym zachciankom. Niszczą swoje jing - esencję ciała gromadzoną w nerkach - i osłabiają swoje qi. Nie znają sekretu zachowania energii i*

¹ <https://www.galaktyka.com.pl/product,,543,15.html>

² Maoshing Ni, *Kanon Medycyny Chińskiej Żółtego Cesarza*, Wyd. Galaktyka, Łódź 2012, s. 21.

witalności. [...] lekceważą naturalny rytm i porządek wszechświata. Nie dbają o regularny tryb życia, właściwe odżywianie i prawidłowy sen.³

Dla przyszłych praktyków, którzy zaczynają naukę Tradycyjnej Medycyny Chińskiej „Neijing Suwen” to bezcenne dzieło, gdzie można znaleźć wskazówki jak poprawić nie tylko stan zdrowotny pacjenta, ale także, jak żyć, by móc cieszyć się zdrowiem do późnej starości. Jak zauważa dr n. med. Wiesława Stopińska (autorka np. „Medycyna między Wschodem a Zachodem”) *Ten system medyczny to nie tylko wiedza o długowieczności osiągananej dzięki precyzyjnej diagnostyce czy znajomości działania pokarmów i ziół, lecz także pojmowanie tego, jak odnaleźć harmonię we własnym wnętrzu i jedność z tym, co nas otacza. Ta pradawna, unikatowa wiedza medyczna określa współzucie jako najważniejszy składnik niesienia pomocy choremu. W ten sposób staje się bliska współczesnej nam filozofii chrześcijańskiej i wytycza kierunek medycynie Zachodu.*⁴

Chcąc zrozumieć, dlaczego TMCh jest wszechstronną dziedziną uzdrawiania, jak i budowania relacji między terapeutą a pacjentem i „źródłem nadziei” dla niewystarczających metod medycyny akademickiej, trzeba zapoznać się z najbardziej podstawowymi zagadnieniami, które przybliżą i ułatwią zrozumienie tematu.

3. Definicje podstawowych pojęć

W pracy zostały użyte pojęcia, które chciałabym przybliżyć, by uzyskać klarowność dalszego tekstu mojej pracy. Pierwszym z nich jest „medycyna”.

Medycynę samą w sobie, definiuje się jako naukę empiryczną, sztukę lekarską, opartą na doświadczeniu, obejmującą całość wiedzy o zdrowiu, leczeniu i chorobach człowieka wraz ze sposobami ich zapobiegania.⁵ W Polsce, klasyfikowana jest jako jedna z trzech dyscyplin w dziedzinie nauk medycznych, z obszaru nauk medycznych i nauk o zdrowiu oraz nauk o kulturze fizycznej.⁶ Tak zwana „medycyna akademicka” (nazywana „konwencjonalną”), zalicza się w opartą na dowodach (*evidence based medicine*) sztukę lekarską i jest podstawą systemu opieki zdrowotnej.⁷ Zaś w zakres „medycyny niekonwencjonalnej”, nazywanej także paramedycyną, wchodzi zabiegi komplementarne, mające na celu uzdrowienia pacjenta, z czym każda oparta jest na swoistym systemie leczenia. Np. aromaterapia

³ Tamże, s. 21

⁴ <https://www.galaktyka.com.pl/product,,543,15.html>

⁵ na podst. K. Zieliński, Hanna Zalewska-Jura, *Słownik pochodzenia nazw i określeń medycznych. Antyczne i nowożytnie dzieje chorób w ich nazwach ukryte*, Alfa Medica Press, Bielsko-Biała 2004, s. 353.

⁶ Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 8 sierpnia 2011 r. w sprawie obszarów wiedzy, dziedzin nauki i sztuki oraz dyscyplin naukowych i artystycznych, <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20111791065>, 17.09.2019.

⁷ Polski Instytut Evidence Based Medicine, *Jak rozumieć EMB?*, <http://ebm.org.pl/show.php?aid=15267>, 17.09.2019.

(leczenie zapachami), biorezonans (oparta na oddziaływaniu pól elektromagnetycznych), irydologia (czytanie stanu zdrowia z tęczówki oraz źrenicy oka).

Tradycyjna Medycyna Chińska to (znacząco różniący się od polskiego) system pojmowania zdrowia, choroby i człowieka i co najważniejsze- leczenia. Jak mówi Tadeusz Błaszczyk, autorytet w dziedzinie leczenia i nauczania TMCh, *współczesna medycyna chińska jest medycyną integracyjną, która czerpie swoją wiedzę z tradycyjnej medycyny chińskiej, z chińskiego ziołolecznictwa, z nowoczesnego ziołolecznictwa zachodniego, a szczególnie naszego rodzimego zasobu ziół polskich. W ostatnich latach coraz częściej nauczane są elementy anatomii, fizjologii, medycyny laboratoryjnej i klinicznej.*⁸

Mając na uwadze wcześniej wspomniane pojęcia, TMCh zaliczana jest (w Polsce) do jednej z gałęzi medycyny niekonwencjonalnej. Z klasyfikacją tą można polemizować, ponieważ skuteczność TMCh jest potwierdzona naukowo, szczególnie jej metody diagnostyczne. Najlepszym tego dowodem jest decyzja Światowej Organizacji Zdrowia w 2019 roku, która wydała akt uznający medycynę chińską za naukę medyczną.

4. Historia medycyny chińskiej obecnie zwaną Tradycyjną Medycyną Chińską

Mówiąc o Tradycyjnej Medycynie Chińskiej (TMCh), trzeba zwrócić uwagę, iż elementy ją tworzące są jednocześnie indywidualnymi dziedzinami medycyny chińskiej, jak i uzupełniającą się całością. Są to: ziołolecznictwo chińskie, dietetyka chińska, pasywne terapie fizyczne jak masaż Tui Na i akupresura, aktywne terapie fizyczne jak Qi Gong i Tai Qi, akupunktura. Wszystkie opierają się na prawach *Yin* i *Yang*, teorii 5 elementów/faz, ruchu Qi, 5 substancjach, zewnętrznych czynnikach patogennych i 7 emocjach jako wewnętrznych czynnikach patogennych.⁹ Dla potrzeb tej pracy, zamieszczono jedynie wybrane aspekty historyczne, mówiące o rozwoju medycyny chińskiej, z położonym akcentem na akupunkturę.

W czasach starożytnych siły natury miały władzę nad człowiekiem, który był wobec nich bezradny. Ludzie dzięki próbom i błędom odkrywali działania lecznicze ziół czy zimna i ciepła. Były to pierwsze próby człowieka, by okiełznać przyrodę i wykorzystywać jej dary.

Pierwsze zastosowanie ziół miało swoje miejsce w spożyciu jako potrawach, lecz szybko człowiek nauczył się wykorzystywać ich działanie - tak lecznicze jak i toksyczne. Podobnie jak w odkrywaniu działania leczniczego zwierzęcego mięsa, krwi, kości, tłuszczu i skóry. Co się tyczy podstaw w rozumieniu świata jak i człowieka w Chinach, już w czasie panowania plemienia Shang (1600 p.n.e. do

⁸ Strona internetowa Dr Tadeusza Błaszczyka, <https://www.drtadeuszblaszczyk.pl/>

⁹ Tadeusz Błaszczyk, *Podstawy medycyny chińskiej*, Wydawnictwo Proherba, Grodzisk Mazowiecki 2015.

1046 p.n.e.) powstały zasady *Yin* i *Yang* a kres rządów dynastii Zhou (ok. 1045 do 256 r. p.n.e.) można powiązać z powstaniem teorii 5 faz. Obejmowały one wszystkie czynniki chorobotwórcze, natomiast same choroby i ich leczenie ujęte zostały w formy odpowiedników, co było kamieniem milowym dla TMCh.¹⁰

Pierwsze dwa chińskie źródła pisane, w których znajdują się wzmianki o leczeniu pochodzą z V wieku p.n.e. i są to „Opis gór i mórz” i „Klasyczne wiersze”. W pierwszym dziele, umieszczono zapis 12 jednostek chorobowych czyli symptomów, wraz ze wskazówkami leczenia ich. W drugim źródle, które jest zbiorem pieśni ludowych, znajdziemy wzmianki o 50 ziołach leczniczych, razem z instrukcjami zbierania i przygotowywania roztworów wodnych.

Kolejnymi źródłami są teksty odnalezione w 1972 roku, na terenie prowincji Hunan. Nazywane „Tekstami Mawangdui” są pierwszymi znanymi dziełami medycznymi Chin. Składają się z 14 tekstów i są zbiorowym zapiskiem wiadomości leczniczych. Dają obraz rozwoju medycyny od czasów dynastii Zhou, przez okres panowania Qin do początków panowania dynastii Han.¹¹

Pierwszym dziełem klasycznym jest Kanon Medycyny Chińskiej Żółtego Cesarza - *Neijing Suwen*. Zawiera w sobie dwa teksty - „Pytania podstawowe” („*Su Wen*”) i „Boską Oś” („*Ling Shu*”). Jest ona dziełem wielu autorów, którzy na przestrzeni lat uzupełniali poszczególne fragmenty. Napisana w formie dialogu, kompletuje wiedzę zebraną przez wielkich lekarzy cesarskich, jak i lekarzy wędrownych, lecz poruszając jedynie tematykę ziołolecznictwa. Natomiast pierwsze pisemne źródło mówiące o zabiegach akupunktury i jej zastosowaniu powstało w latach 215-282, „Dzieło klasyczne akupunktury i moksycacji z rozdziałami A-B” („*Zhnjiu Jiayijing*”). Znajdowały się w nim: opis 12 meridianów i 8 meridianów cudownych, symptomy chorób ówczesnie znanych oraz 349 punktów akupunkturowych.

W okresie panowania dynastii Sui (581-618), cesarz Wen Di wprowadził po raz pierwszy w Chinach tytuł „*Jinshi*”, dzisiejszy odpowiednik doktora, zaś w następnej dynastii Tang (618-906), założono pierwszą Cesarską Akademię Medyczną, w której to akupunktura posiadała swój własny oddział i profesorów. Mieczysław Szcześniwski w książce *Podstawy akupunktury* tak opisuje funkcjonowanie cesarskiej akademii oraz szczegóły procesu nauczania adeptów, włącznie z pomocami dydaktycznymi: *Otwarto pierwszą szkołę lekarską dla 310 słuchaczy z 9 wydziałami specjalistycznymi. Wydział specjalności nakłuwania i przyżegania liczył 10 miejsc. W początku XII stulecia Wang-Wa-i opracował praktyczny podręcznik z zakresu nakłuwania i przyżegania „Tung-żeń-siue-czen-tsju-tu-tsing”. Pod jego też kierownictwem odlano w roku 1027 dwie miedziane postacie ludzkie naturalnego wzrostu. Figury te były wewnątrz puste, a na powierzchni miały wywiercone otworki odpowiadające rozłokowaniu „punktów życiowych”, czyli miejsc, w których należało dokonać nakłucia lub przyżegania. Jedną z figur*

¹⁰ Tamże, s. 20-30.

¹¹ Tamże, s. 35-45.

umieszczono w pałacu cesarskim, a drugą jako pomoc szkolną w cesarskiej szkole medycznej. Przed egzaminem całą figurę oblepiano bibułką lub warstwą wosku, a do jej środka nalewano zabarwioną na czerwono wodę. Po nakłuciu właściwego punktu wskazanego dla danego przypadku, z otworu wydobywała się kropla czerwonego płynu. Ocenę egzaminu opierano na poprzednio omówionej zasadzie 10 punktów i przy czterech błędach należało powtórzyć egzamin.¹²

W dalszych stuleciach, w trakcie panowania dynastii Liao, Song, Jin i Yuan, aż do okresu XIV wieku zgromadzono mnóstwo dzieł medycznych (dzięki produkcji papieru i techniki druku). Akupunkturę stosowano równorzędnie z fitoterapią.¹³ Ważnym dziełem przyczyniającym się do dalszego rozwoju akupunktury jest „Akupunktura i moksybucja¹⁴ dla ratowania życia” (1220r.), autorstwa lekarza Wang’a Zhizhong’a. W 1341 roku, ukazała się książka „Staranny opis czternastu meridianów” autorstwa Hua Shou, tłumacząca funkcjonowanie meridianów, w połączeniu z fizjologią człowieka. Wiedza w niej zawarta jest aktualna do tego dnia.

W czasie panowania kolejnej dynastii Ming (1368 - 1644), najsłynniejszym lekarzem był Li Shizhen (1518 - 1593), twórca „Ben Cao Gang Mu”, opracowania pierwszego rodzaju chińskiej farmakopei. Kolejno tworzone nowe podręczniki akupunktury, które coraz to bardziej poszerzały zakres wiedzy medyków chińskich. Powstały dzieła takie jak: „Kompletny zbiór wiadomości o akupunkturze i moksybucji” autorstwa Xu Feng (XV wiek), „Wzorcowy zbiór akupunktury i moksybucji” Gao Wu (1529 r.), „Kompedium akupunktury i moksybucji” Yang Jizhou (1601 r.), „Sześć tomów zastosowania akupunktury” napisane przez Wu Kun (1618 r.) oraz „Ilustrowany suplement do systematycznego zbioru medycyny wewnętrznej” autorstwa Zhong Jiebin (1624 r.). Dzieła te zebrały w sobie wiedzę dotychczas stosowaną i rozszerzyły ją o kolejne wątki dziedzinę akupunktury, mianowicie opisano 20 metod manipulacji igłami oraz opisano lokalizację i energetykę punktów tzw. *extra* (nie znajdujących się na przebiegu meridianów).

Spadek znaczenia akupunktury można zauważyć od czasów panowania dynastii Qing (1644 - 1912). Jej miejsce zajmuje chińska fitoterapia, a do tego następuje ogólna stagnacja w rozwoju TMCh. Co gorsze, w roku 1822 weszła w życie ustawa prawna, niwelująca akupunkturę jako metodę leczenia z dworu cesarskiego. Wojny opiumowe cesarskich Chin z Wielką Brytanią i Francją (1839-1860) w swych skutkach dały możliwości budowania szpitali, w których stosowano europejskie metody leczenia, w większych miastach portowych Chin. W rezultacie akupunktura została wyparta z medycyny chińskiej oraz wielu lekarzy zwróciło się ku medycynie zachodniej.

¹² M. Szcześniewski, *Podstawy akupunktury*, Zakład Wydawnictwa Medycyny Naturalnej 1989, s. 12.

¹³ Leczenie za pomocą ziół.

¹⁴ Na punkty akupunkturuje się zioło w różnej postaci. W zależności od potrzeby, stosowane są stożki, pudełka, plastry lub inne narzędzia w celu stymulacji termicznej konkretnych punktów lub obszarów.

Od czasów rewolucji w 1911 i po rozpadzie Cesarstwa Chińskiego, kraj popadł w chaos wojny domowej, szerzyło się cierpienie i głód. W obecnej sytuacji rozwój nauki i medycyny stanął w miejscu, jednakże akupunktura i fitoterapia nie zostały zapomniane. Były to jedyne metody, które dostępne były dla szerokiej masy ludności, stosowane szczególnie na prowincjach.¹⁵

Przejęcie władzy przez partię komunistyczną, otworzyło drzwi dla medycyny chińskiej. Nowa władza przychylnie zapatrywała się na medycynę, a w szczególności akupunkturę i tak w roku 1945 powstała pierwsza klinika akupunktury w Yanan. Od roku 1955 zaś działała już Akademia Tradycyjnej Medycyny Chińskiej pod patronatem Ministerstwa Zdrowia. Instytut ten zajmował się popularyzacją akupunktury wśród lekarzy, studium literatury przedmiotu oraz wykorzystaniem akupunktury przy anestezji. W latach 70 prowadzono badania nad zjawiskami fizjologicznymi podczas stosowania akupunktury.

Od roku 1975 obcokrajowcy mogą studiować medycynę w Chinach i następuje rozwój Tradycyjnej Medycyny Chińskiej i medycyny zachodniej, tworząc nowy kierunek - Medycynę Integracyjną, która od tamtego czasu zrzesza wiedzę medycyny zachodniej jak i cały dorobek medycyny chińskiej. Hybryda ta jest odpowiedzią na problemy współczesnego człowieka.

5. Transfer medycyny chińskiej do Europy.

Pierwszymi propagatorami medycyny chińskiej w świecie Zachodu byli chrześcijańscy mnisi. W XVI wieku, Kościół katolicki wykazywał coraz większe zainteresowanie wysyłaniem swych księży do Chin, w ramach roli misjonarzy. Pierwszym okazał się włoski jezuita M. Ricci (1552 - 1610). Został on doceniony na dworze cesarskim i dostąpił możliwości studiowania medycyny chińskiej, lecz swą wiedzę nie podzielił się z lekarzami w Europie.

Drugim wybrańcem dopuszczonym do tajników miejscowej medycyny okazał się być krakowski jezuita Michał Piotr Boym (1612-1659), absolwent m.in. Akademii Krakowskiej. Jest on pierwszym Europejczykiem, który przetłumaczył najważniejsze dzieła medycyny chińskiej i sprowadził je do Europy. Był także propagatorem idei uprawy ziół chińskich w Europie. Po przybyciu do portugalskiej placówki na wybrzeżu południowych Chin - Makau, podjął intensywną naukę języka i po kilku miesiącach udał się na wyspę Hainan, gdzie zdobył przychylność rodziny cesarskiej. Po 9 latach studiowania medycyny chińskiej, kapłan został wysłany z poselstwem od cesarza Ming do papieża. Wróciwszy do Europy i oczekując na audiencję u papieża, Boym opracowuje zabrane ze sobą dzieła chińskie i przekłada je na język łaciński, w izolacji w miasteczku Loreto, we Włoszech. Podczas trzech lat pobytu, przetłumaczył część dzieł i ogłosił je drukiem. Ukazały się pod tytułami: „Flora Sinensis”, „Receptorum sinensium Liber”, „Brevis sinarum Imperii Descriptio” oraz „Rerum sinensium

¹⁵ Tadeusz Błaszczyk, *Podstawy medycyny chińskiej*, Wydawnictwo Proherba, Grodzisk Mazowiecki 2015.

compendiosa Descriptio”. W wydaniu wszystkich prac, przeszkodził mu zbyt krótki pobyt w Toskanii. Po bezowocnej audiencji u papieża, Boym wrócił do Chin, lecz w trakcie swej podróży zachorował nagle i umarł w roku 1659.¹⁶ Pozostawił po sobie znamienite dzieła, które w kolejnych latach autorzy tacy jak A. Cleyer wykorzystywali w swych publikacjach z całkowitym pominięciem ich autora - osoby Michała Boyma.

W roku 1658, wydano dzieło duńskiego chirurga, który opisał dziwną metodę stosowaną przez Chińczyków i Japończyków oraz jej “cudowne” skutki. Inny duński lekarz, W. ten Rhijne po raz pierwszy użył słowa „akupunktura” w swojej książce „Dissertatio de Arthritide” (1683). Niestety, było to dzieło mało rzetelne. Aż do początku XIX wieku nie powstało w Europie dzieło klasy „Flora Sinensis”. Dopiero w roku 1828 powstał pierwszy podręcznik akupunktury „A Treatise on Acupuncture”, autorstwa J.M.Churchilla.

Polska ma również swój udział w dalszym rozwoju medycyny chińskiej na Zachodzie: spośród pierwszych dziesięciu doktoratów w Europie dotyczących tej dziedziny dwa są dziełem Polaków. Pracą na temat moksy Antoni Baranowski uzyskał stopień doktora medycyny w roku 1828 na Uniwersytecie Wileńskim. Natomiast praca autorstwa dr Józefa Domaszewskiego, poświęcona akupunkturze, obroniona została w Krakowie w 1830 roku na Uniwersytecie Jagiellońskim.¹⁷

6. Medycyna Chińska w Polsce

Pierwszym lekarzem, który zaczął stosować akupunkturę w swojej praktyce był prof. dr hab. n. med. Zbigniew Garnuszewski w 1978 roku. W 1988 roku z jego inicjatywy powstało w Warszawie Stołeczne Centrum Akupunktury specjalizujące się w leczeniu bólu. Pierwszym zaś nauczycielem TMCh w Polsce, był Francuz Claude Diolosa. Uznany na forum międzynarodowym specjalista, założyciel Avicenna Institute w Niemczech, początkowo prowadził kursy prywatne w Krakowie (1986), które przekształciły się w późniejsze nauczanie zinstytucjonalizowane, pełnego zakresu klasycznej i tradycyjnej medycyny chińskiej. Obejmowało to teorię, diagnostykę, dietetykę profilaktyczną i leczniczą TMCh, akupunkturę, ziołolecznictwo oraz masaż chiński – dla początkujących i zaawansowanych. Szkolenia te prowadzone są w dalszym ciągu przez Instytut Medycyny Chińskiej i Profilaktyki Zdrowia w Krakowie.

W roku 2009 w Krakowie powstało Polskie Towarzystwo Tradycyjnej Medycyny Chińskiej, które

¹⁶ Edward Kajdański, *Michał Boym – ostatni wysłannik dynastii Ming*, Wydawnictwo Polonia, Warszawa 1988.

¹⁷ Marek Kalmus, *Medycyna Chińska i zawód akupunkturzysty - aktualny stan prawny*, <http://www.medycyna-chinska.com/medycyna-chinska-i-zawod-akupunkturzysty-aktualny-stan-prawny/>, 26.08.2019.

zrzesza lekarzy i terapeutów TMCh. W 2012 roku PTTMC zostało członkiem zwyczajnym European Traditional Chinese Medicine Association (ETCMA) i od tego czasu członkowie PTTMC biorą aktywny udział w wyznaczaniu standardów europejskich zgodnymi z wytycznymi Światowej Organizacji Zdrowia, w zakresie związanym z nauczaniem medycyny chińskiej. Oprócz prywatnych gabinetów, powstały duże specjalistyczne ośrodki akupunktury i medycyny chińskiej: Centrum Medycyny Chińskiej w Krakowie, Compleo w Katowicach. Osiągnięciem dla TCM w Polsce, jest rok 2017, kiedy to w regionalnym Szpitalu Specjalistycznym im. dr. Wł. Biegańskiego w Grudziądzu, podpisano umowę o utworzeniu Centrum Chińskiej Akupunktury, Masażu i Leczenia Bólu Przewlekłego, którego kadra to specjaliści chińscy, oddelegowani z Nanning. Znajdują się tam dwa zespoły, zmieniające się co pół roku. W Polsce, TMCh nie znajduje miejsca na uczelniach wyższych i nie jest specjalizacją medyczną.

Aktualnie, jednymi z głównych siedzib, gdzie nauczane są ziołolecznictwo, akupunktura i masaż Tui Na są:

- Instytut Tradycyjnej Medycyny Chińskiej i Medycyny Integracyjnej w Krakowie - Instytut Medycyny Chińskiej i Profilaktyki Zdrowia, prowadzący Placówkę Kształcenia Ustawicznego TMC i Niepubliczną Szkołę Medycyny Chińskiej w Krakowie
- Śląska Akademia Akupunktury w Katowicach
- Centrum Sztuk zdrowotnych w Warszawie
- Szkoła Akupunktury Tradycyjnej w Bydgoszczy
- Trójmiejski Ośrodek Medycyny Orientalnej w Gdańsku
- Holistyczne Centrum Zdrowia Annamed we Wrocławiu

Są organizowane także kursy i szkolenia modułowe z zakresu konkretnego zagadnienia TMCh, lecz są tam poruszane jedynie bardzo podstawowe zagadnienia lub nauka zaawansowanych technik, co nie daje możliwość rozwinięcia się i edukacji tak, jak w przypadku uczęszczania do placówek edukacyjnych lub prywatnych, które nazywane są “szkołami”.

Sytuację prawną zawodu akupunkturzysty w Polsce komentuje Marek Kalmus, założyciel oraz dyrektor Instytutu Medycyny Chińskiej i Profilaktyki Zdrowia, prezes Polskiego Towarzystwa Tradycyjnej Medycyny Chińskiej: *Wprowadzie zawód „akupunkturzysta” został Rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 27 kwietnia 2010 r. (Dziennik Ustaw z 2010 r. Nr 82 poz. 537) wpisany na listę zawodów (nie zastrzeżonych dla lekarzy) pod numerem 323001, w grupie zawodów: 3230 „Praktykujący niekonwencjonalne lub komplementarne metody terapii” – jest to więc zgodnie z powyższym przyporządkowaniem zawód na poziomie technika, czyli wykształcenia średniego, a więc nie wymaga ukończenia wyższych studiów (w tym medycznych).*¹⁸ Brak też rozporządzeń dotyczących wykształcenia i

¹⁸ Tamże, s. 2-4

jego zakresu, zasad wystawiania certyfikatów i co najważniejsze, nadawania uprawnień zawodowych. „Akupunkturzysta” to zawód paramedyczny, nie wymaga więc wykształcenia medycznego. Edukacja odbywa się w placówkach prywatnych, na poziomie edukacji policealnej.

7. TMCh jako medycyna holistyczna

Słowa holizm i holistyczny posiadają wspólny rdzeń z angielskim słowem *whole* - całość. To pojęcie szerokie, zawierające w sobie liczne rodzaje terapii, które dążą do wyleczenia pacjenta, bazując na postrzeganiu go jako integralną jedność.

Medycyna/praktyka holistyczna bierze pod uwagę całą istotę ludzką. Stosując określone kryteria dla danej metody terapii, bada jakie występują zaburzenia w organizmie, określa stan zdrowotny pacjenta i dopasowuje najlepszą metodę leczenia dla konkretnej jednostki. Jest to pogląd o leczeniu człowieka całościowo z jego ciałem umysłem i duchem (CUD-em). Lekarze medycyny komplementarnej i alternatywnej (CAM) używają pojęcia - holistyczny, aby odróżnić swe praktyki od biomedycyny, czyli nauki o wpływie czynników biologicznych na życie i zdrowie człowieka.

Zgodnie z definicją podaną na Międzynarodowej Konferencji w sprawie medycyny alternatywnej i tradycyjnej (2019), praktyka medycyny holistycznej łączy konwencjonalne i alternatywne terapie w celu zapobiegania chorobom oraz leczeniu ich oraz promowania optymalnego zdrowia. Ten stan, jakim jest holistyczne zdrowie jest definiowane jako nieograniczony i nieskrępowany przepływ energii siły życiowej przez ciało, umysł i ducha. Holistyczna medycyna obejmuje wszystkie bezpieczne i odpowiednie sposoby diagnozowania i leczenia. Obejmuje analizę elementów fizyczności, odżywiania, środowiska, emocji, elementów duchowych, stylu życia. Medycyna holistyczna koncentruje się także na edukacji i uczestnictwie pacjentów w procesie uzdrawiania. Terapeuci holistyczni mają w swoim arsenale różnorodne, bezpieczne i efektywne opcje diagnozy i leczenia. Informują pacjenta o jego stylu życia i jak go poprawić oraz alternatywnym dbaniu o siebie, nie wykluczając konwencjonalnych leków i operacji.¹⁹

Przede wszystkim, celem ostatecznym jest doprowadzenie wszystkich elementów życia pacjenta i jego energii do harmonii. Kładzie się nacisk na optymalne zdrowie (naturalny stan ciała), prawidłowe odżywianie, zdrowie psychiczne i emocjonalne.

Pod względem diagnostycznym, pacjent nie jest tu postrzegany jako chodzący wzorzec patologii, lecz jest rozumiany jako całość, tak w sobie, jak i na zewnątrz. Pacjent postrzegany jest nie tylko w wymiarze fizycznym, ale także psychicznym, społecznym i duchowym. Dodatkowo, holistyczna diagnoza zawiera w sobie elementy badania cech charakteru i usposobienia, co daje głębszy obraz pacjenta i także

¹⁹ International Conference on Alternative and Traditional Medicine. Session 5 Holistic Medicine.
<http://traditionalmedicine.congressseries.com/home>

nawiązuje specyficzną więź pomiędzy terapeutą a jako pacjentem. Jak zauważa dr Hamid Montakab, absolwent Paryskiej Szkoły Medycznej, założyciel Academy of Chinese healing Arts w Szwajcarii:

Według chińskiej wizji człowiek jest odzwierciedleniem Wszechświata. Prawa rządzące makrokosmosem wszechświata, rządzą również ludzkim mikrokosmosem, dlatego też żeby zrozumieć naturę ludzką, możemy badać świat, który nas otacza. Nasze życie stanowi rezultat interakcji między dwoma przeciwnymi siłami, symbolizowanymi przez Niebo i Ziemię, dla których ramy stanowią Czas i Przestrzeń. Wszechświat jest pełen wzajemnych zależności.

Człowiek w świecie jest niczym mikrokosmos wewnątrz makrokosmosu. Ludzie podlegają takim samym, ciągłym zmianom pochodzącym z zewnątrz, a ich samoregulujące mechanizmy poprzez ciągłą adaptację spontanicznie pozwalają zachować stan równowagi i zdrowia lub

'śwobody', tak zwaną homeostazę. Nie możemy zgłębiać człowieka i jego stanu zdrowia lub choroby bez brania pod uwagę świata, który go otacza.²⁰

W koncepcji TMCh, obraz człowieka bazuje na punkcie widzenia jakim jest "czas-przestrzeń-człowiek" oraz charakteryzuje ją koncepcja wyodrębnienia elementów z całości. Na przykład 5 elementów/faz w TMCh wyodrębnia poszczególne fazy, ruch, działanie, element przyrody, kolory, kierunek energii itd., które połączone dopiero wszystkie razem dają jasny i klarowny obraz świata, jak i samego człowieka i jego stanu zdrowia.

Z jednej strony człowiek kompatybilny jest ze swymi myślami, emocjami, narządami i całą anatomiczną, fizyczną częścią. Z drugiej strony, człowiek i wszystkie jego elementy reagują i są w nieprzerwanej relacji ze swym środowiskiem zewnętrznym, które jest tak samo ważne jak to wewnętrzne.

8. Akupunktura - podstawowe zagadnienia

Medycyna Chińska opracowała swoisty system oraz teorie i nazewnictwo, które jest nieznanne lub nierozumiane w kulturze zachodniej. Dla potrzeb pracy, konieczne jest przybliżenie znaczenia poszczególnych zagadnień, które się w niej znalazły.

Podstawową teorią jest prawo *Yin* i *Yang*. Jest to koncepcja, mówiąca o działaniu wszechświata w dopełniającym się, dualistycznym charakterze. Bazuje na przeciwieństwach, relatywności, interakcji i transformacji energii *Yin* i *Yang*, które są określane mianem energii żeńskiej i męskiej. Wszystko co pozostaje w ruchu, unosi się do góry, jest ciepłe, ma kierunek do przodu lub otwierania się jest *Yang*. To, co jest zastane, opada w dół, jest zimne, ma kierunek cofania lub zamykania się jest *Yin*. Jedynym wyjątkiem jest tutaj niebo i ziemia. Niebo jest zawsze *Yang* a Ziemia zawsze jest *Yin*. Pozostałe rzeczy i czynności zawierają składniki obydwóch, w różnych proporcjach. Tadeusz Błaszczyk w swej książce

²⁰ Hamid Montakab, *Medycyna Chińska w Praktyce. Teoria, diagnostyka i terapia w rozumieniu zachodnim*, Wyd. Galaktyka, Łódź 2017, s. 3

„Podstawy medycyny chińskiej” opisał prawo *Yin* i *Yang* w następujący sposób: *Zasada Yin/Yang nie oznacza absolutnych przeciwieństw, nie jest również alternatywą mówiącą „albo-albo”. Polega ona natomiast na względności wszystkich rzeczy i czynności: dzień może być pochmurny, noc jasna, lato bardzo zimne, a zima może być ciepła.*²¹ Prawo to odgrywa znaczącą rolę w medycynie, gdzie podporządkowano wszelkie elementy człowieka i jego środowiska do odpowiedników *Yin* i *Yang*. Do przemiany *Yin* należą krew, wnętrze ciała, wewnętrzne warstwy kończyn, brzuch i dolna połowa ciała. Natomiast *Yang* są powierzchowne części ciała, plecy, górna część ciała. Podobnie wygląda podział na funkcje fizjologiczne. Czynności o charakterze opadającym są *Yin*, a wzrastającym *Yang*. Osłabienie i zaburzenia to *Yin*, natomiast wzmoczenie funkcji przypisuje się energii *Yang*.

Kolejnym pojęciem jest energia *Qi*, która ze względu na trudności w tłumaczeniu, rozumiana jest wszelako. Odwołać się trzeba tutaj do ideogramu 氣 i chińskiej numerologii. Ideogram symbolizuje miskę, ryż i unoszącą się parę. Miska to materia, fizyczność. Ryż to energia miękka, transformująca się. Para to prawie niewidzialna, unosząca się mgiełka ruchu. W numerologii chińskiej *Qi* przypisane jest do numeru 7, który symbolizuje spełnienie i manifestację siły życiowej. Cykl siódemki reprezentuje akt swoistego tworzenia, co można zobaczyć w siedmiu dniach stworzenia, planach stworzenia, czakrach, planetach a nawet w siedmiu kręgach szyjnych (rozumiane jako połączenie ciała (ziemi) z głową (niebem)). *Qi* jest energią główną, uniwersalną, która później dzieli się na inne jej wymiary. W medycynie, ta energia dzieli się, transformuje oraz przeobraża w poszczególne rodzaje.²² Ze względu na bardzo rozbudowany temat, jakim jest *Qi*, na potrzeby pracy skupiono się jedynie na ogólnym rozumieniu tego pojęcia.

Następną teorią, na której opiera się TMCh, jest prawo 5 elementów/przemian. Jest to pogląd, mówiący o przemianach energii mobilnych, które pozostają ze sobą w ciągłej interakcji, tworząc ruch, dzięki któremu funkcjonuje wszechświat, jak i sam człowiek. Każdy z elementów ma swoistą energię i charakter. Są to: element Drzewa, Ognia, Ziemi, Metalu oraz Wody. Same wytwarzają ruch jedynie w małym obrębie, nie tworząc energii uniwersalnej. Dopiero interakcja występująca pomiędzy nimi jest rozumiana jako tworząca całość. Każdy z elementów odnosi się także do człowieka. Jego istoty fizycznej oraz emocji czy funkcji umysłowej. Wszystko jest uwarunkowane właśnie tymi elementami.²³

W tabeli poniżej znajdują się punkty odniesienia 5 elementów. Na potrzeby pracy uwzględnione te najistotniejsze.

²¹ Tadeusz Błaszczuk, *Podstawy medycyny chińskiej*, Wydawnictwo Proherba, Grodzisk Mazowiecki 2015, s. 40.

²² Hamid Montakab, *Medycyna Chińska w Praktyce. Teoria, diagnostyka i terapia w rozumieniu zachodnim*, Wyd. Galaktyka, Łódź 2017, s. 33.

²³ Tadeusz Błaszczuk, *Podstawy medycyny chińskiej*, Wydawnictwo Proherba, Grodzisk Mazowiecki 2015, s. 71-72.

Faza	Drzewo	Ogień	Ziemia	Metal	Woda
Ewolucja	narodziny	dorastanie	przemiana	schyłek	śmierć
Kierunek	wschód	południe	centrum	zachód	północ
Pora roku	wiosna	lato	przesilenie	jesień	zima
Pora dnia	wschód słońca	południe	popołudnie	zachód słońca	północ
Ruch	mobilizacja	ekspresja	transformacja	kondensacja	koherencja
Klimat	wiatr	gorąco	wilgoć	suchość	zimno
Kolor	zielony	czerwony	żółty	biały	czarny
Zapach	zjełczały	spalony	wonny (aromatyczny)	ostry (drażniący)	zgniły
Smak	kwaśny	gorzki	słodki	ostry	słony
Układ sensoryczny	wzrok	mowa	smak	węch	słuch
Warstwa ciała i funkcja	ścięgna, ruchliwość	naczynia, puls	tkanka, masa mięśniowa	skóra, owłosienie ciała	kości, szpik
Część ciała	szyja, barki, piersi, genitalia	naczynia krwionośne	brzuch	błony śluzowe, skóra	łędźwie, kolana, kostki
Głos	krzyk	śmiech	śpiew	zawodzenie	jęk
Płyn ciała	łzy	pot	ślina	śluz	mocz

Emocja	złość, wściekłość	pobudzenie, przyjemność	zmartwienie, obsesja	smutek, żal	strach
--------	----------------------	----------------------------	-------------------------	-------------	--------

Kolejnym pojęciem jest 5 substancji. To termin specyficznie wykorzystywany w TMCh. Tymi substancjami są: *Qi*, Krew, Płyny ciała, *Jing*, *Shen*. W świetle pojęcia substancji, *Qi* jest energią w ciele człowieka, poruszającą krew. Każdy narząd także ma swoje odrębne *Qi*, pozyskiwane w procesie dla siebie charakterystycznym. Krew jest traktowana jako substancja odżywiająca ciało materialne, czyli narządy wewnętrzne, skórę, błony śluzowe, tkanki łączne, oczy, włosy, mięśnie i ścięgna. Krew odżywia *Qi*, a ono ją porusza. Płyny ciała to rozumiane szeroko substancje produkowane w ciele, transformowane w nim lub wydalone na zewnątrz. *Jing* rozumiane jest tutaj jako esencja najczystszej *Qi*. Odziedziczona po przodkach, rodzicach i tworzona za pomocą procesów w ciele, jest energią, która daje człowiekowi moc do istnienia. Jeżeli nie ma *Jing*, to nie ma prawa występować jakakolwiek forma życia. *Shen* natomiast w rozumieniu substancji, jest swoistą jaźnią. To *Shen* posiada cechy charakteru, jest to świadomością, inteligencją i duchowością, które czynią z człowieka osobę, którą jest.²⁴

Znaczący wpływ na rozumienie, czym jest choroba w Tradycyjnej Medycynie Chińskiej, jest teoria mówiąca o przyczynach chorób. Przyczyny te podzielona są na dwie kategorie, czyli zewnętrzne i wewnętrzne czynniki patogenne. W pierwszej kategorii wymieniane są: Wiatr, Gorąco, Wilgoć, Suchość, Zimno. Każdy ma swoją określoną energię i porę roku. Problem stanowią, kiedy są zbyt intensywne, czyli występuje ich nadmiar w organizmie, są niezgodne z daną porą roku lub kiedy osoba cierpi na niedobór energii obronnej. Są to patogeny potrafiące wnikać do ciała, osadzające się w danej warstwie, tworząc przyczynę choroby. Na przykład objawem zewnętrznego wiatru mogą być: wędrujące bóle stawów czy porażenie nerwu twarzowego. Natomiast wewnętrznymi patogenami są emocje. Jest ich siedem i są to: złość, radość, martwienie się, smutek, przygnębienie, strach i przerażenie. Występujące w nadmiarze, stłumione lub nieadekwatne są postrzegane jako patogenne czynniki chorobotwórcze, na przykład: złość w nadmiarze może powodować nagłe zawroty głowy czy szumy uszne.²⁵

Dwoma ostatnimi pojęciami, które stosuje się w akupunkturze to punkty akupunkturowe oraz meridiany. Każdy poszczególny punkt, ma swoje miejsce, energię, znaczenie i działanie. Nazywane są źródłami energii, czy też studniami esencji. To w nich znajduje się „informacja”, której używa terapeuta do wyleczenia pacjenta, wbijając się weń igłę o określonej grubości i długości. W podstawowym spisie jest ich 361 (meridianowych) i 74 punkty *extra*. Nie licząc tu punktów mikrosystemów (są to systemy

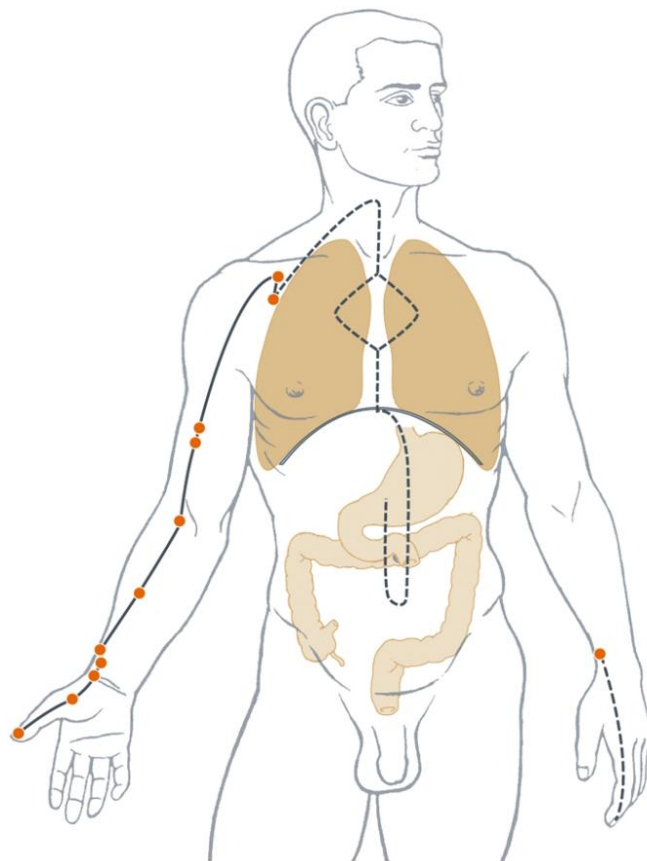
²⁴ Hamid Montakab, *Medycyna Chińska w Praktyce. Teoria, diagnostyka i terapia w rozumieniu zachodnim*, Wyd. Galaktyka, Łódź 2017, s.18-32.

²⁵ Tamże, s. 105-115.

opracowane np. na uchu, gdzie znajduje się odzwierciedlenie całego ciała człowieka, wraz z narządami wewnętrznymi i kręgosłupem. W mikrosystemie ucha znajduje się około 200 punktów akupunkturowych). Punkty położone są na meridianach, czyli ścieżkach energetycznych, przez które przepływa *Qi*. Meridianów podstawowych jest 12 i występują obustronnie. Są to: meridian płuc, jelita grubego, żołądka, śledziony, serca, jelita cienkiego, pęcherza moczowego, nerek, osierdzia, potrójnego ogrzewacza, pęcherza żółciowego oraz wątroby.

Na poniższej grafice można zaobserwować przepływ główny wybranego meridianu. O czym warto wspomnieć, to kwestia początku przepływu. Meridian Płuc zaczyna się w żołądku, przepływa przez jelito, dociera do obu płuc, idzie przez gardło, by dopiero wyjść na powierzchnię (gdzie znajdują się punkty akupunkturowe tego meridianu) w okolicy obojczyka. Jak to się przekłada na zdrowie i funkcjonowanie organizmu? Na przykład, kiedy występuje u nas alergia pokarmowa, przeważnie towarzyszą temu duszności, poczucie zatkanej klatki piersiowej lub brak możliwości wzięcia pełnego oddechu. Teraz Państwo wiedzą, jaki mechanizm tutaj zachodzi (oczywiście, to uproszczony opis).

Meridian Płuc

Grafika - *A manual of acupuncture*, Peter Deadman & Mazin Al-Khafaji with Kevin Baker

Każdy z meridianów zarządza inną energią i ma osobną rolę w działaniu całego organizmu, transformowaniu i rozsyłaniu *Qi* oraz płynów w ciele. Do tego, każdy jest połączony z energetyką *Yin* i *Yang*, z jednym konkretnym elementem z pięciu, substancją i emocją.²⁶

Akupunktura jest sztuką oddziaływania i manipulowania wszystkimi energiami opisanymi powyżej. Praktyk jest w stanie ustabilizować je, oraz wydaląc patogeny chorobotwórcze z organizmu, tym samym przywracając harmonię w ciele, umyśle i duchu pacjenta.

9. Zakończenie

Na zakończenie chciałabym poruszyć jeszcze jedną, bardzo ważną kwestię. W większości krajów Europy (Anglia, Francja, Niemcy, Hiszpania, Belgia, Holandia, Luksemburg, Włochy, Dania, Irlandia, Grecja, Portugalia, Austria, Finlandia, Szwecja, Cypr, Czechy, Estonia, Litwa, Malta) TMCh jest nauczana na uczelniach wyższych i można z tej dziedziny otrzymać stopień naukowy. Jest szanowana w środowisku naukowym i praktykowana w szpitalach, klinikach, jej koszty są pokrywane przez ubezpieczenie publiczne oraz prywatne. Zważywszy na ten fakt, można przypuszczać, że w Polsce powstanie tej specjalizacji jest nieuniknione i jest kwestią czasu. Kwestią braku zainteresowania, może być fakt, iż badania, które są prowadzone na temat skuteczności metod TMCh nie są tłumaczone lub publikowane w języku polskim, co znacznie ogranicza dostęp do informacji na ten temat. Niemniej takie prace istnieją i są dostępne do analizy.

Kolejną kwestią jest wcześniej już wspomniane podejście całościowe do pacjenta. Podczas stawiania diagnozy, terapeuta musi bardzo dobrze poznać życie pacjenta, obserwując każdy element z osobna, jak i całość. Emocje, myśli, charakter, upodobania, zachowanie, wygląd, relacje z członkami rodziny i środowiskiem, odżywianie się, sposób oddychania, zapach ciała, tembr głosu, jakość pulsu, historia ciąży i porodu, jakość ciała, mięśni, skóry nawet włosów osoby to jedynie podstawowe kwestie, na które trzeba zwrócić uwagę podczas już pierwszej wizyty i stawiania diagnozy.

Samo pojęcie czym jest zdrowie i choroba w TMCh różni się, od pojmowania tych kwestii według medycyny akademickiej. Wspomniana w cytacie dehumanizacja działalności medycznej, nie znajduje miejsca w praktyce terapeuty Tradycyjnej Medycyny Chińskiej. Pacjent nie jest jedynie nosicielem jednostki chorobowej ale przede wszystkim, człowiekiem, który potrzebuje pomocy i opieki.

Z przeprowadzonych przeze mnie badań wynika, iż akupunktura jako część TMCh jest postrzegana jako metoda lecznicza, lecz na razie wykorzystywana w niepełnej skali swych możliwości. Mam nadzieję, że w przyszłości będzie ona brana pod uwagę jako równorzędna metoda niesienia pomocy dla ludzi chorych, tak jak medycyna konwencjonalna.

²⁶ Tadeusz Błaszczuk, dz. cyt, s. 207-286.

Tekst jest fragmentem pracy naukowej złożonej na Uniwersytecie Jagiellońskim, którego autorką jest Aleksandra Kłapcia. Kopiowanie treści oraz rozpowszechnianie jej bez zgody autorki jest zabronione.

Pełną treść pracy możecie Państwo przeczytać w Gabinetie Terapii Komplementarnych, znajdujący się w Starachowicach, przy ulicy Lipowej 29.

GABINET TERAPII
KOMPLEMENTARNYCH